

T. S. Eliot

Poesia completa. Trad. de Josep M. Jaumà

Edicions de 1984, 2021

Josep Maria Jaumà (Reus, 1938) ha afegit un nom més a la llista de grans poetes moderns en llengua anglesa que ha anat traduint al llarg dels últims trenta-cinc anys. Després de

Larkin, Graves, Hardy, Frost i Yates, ara ha tocat el torn a T. S. Eliot, probablement el més gran de tots, i aquesta vegada Jaumà no s'ha limitat a presentar-ne una selecció, més o menys extensa, com havia fet en els altres casos, sinó que ens n'ofereix la poesia completa, des dels «Poemes d'estudiant», escrits quan el poeta tenia entre setze i vint-i-dos anys, fins als «Últims poemes. Del quadern personal de Valerie Eliot», escrits poc

abans de morir i publicats pòstumament, passant per tots els grans títols del catàleg elotí: *La terra erma*, *Els homes balmats*, *Dimecres de cendra*, *Poemes d'Ariel*, *Quatre quartets*...

D'aquesta manera Jaumà culmina el procés d'introducció a les lletres catalanes de la poesia d'Eliot que va iniciar ja fa quasi un segle Marià Manent amb la publicació a *La Publicitat* del poema «El viatge dels Reis d'Orient» i que van prosseguir figures tan destacades com Agustí Bartra (autor d'una primera versió de *The Waste Land*, que ell va traduir com *La terra eixorca*), Joan Ferraté (que va fer la seva pròpia versió del mateix llibre, però amb un altre títol: *La terra gastada*), Alfred Sargatal (que va publicar en un sol volum *Dimecres de cendra* i *Poemes d'Ariel*), Francesc Parcerisas (autor d'una traducció de «La Cançó d'Amor de J. Alfred Prufrock»), Àlex Susanna (que va firmar l'única versió completa en català que hi havia fins ara dels *Quatre quartets*) i Rosa Leveroni (que també va fer una traducció de *The Waste Land*, amb el títol *La terra erma*, el mateix que ha triat ara Jaumà en la que ja és la quarta versió catalana d'aquest llibre cabdal de la poesia moderna). I no es tracta ni de bon tros d'una llista completa. De fet, tot just el 2019 es va publicar *El llibre dels gats espavilats del vell Opòsum*, en traducció de Marcel Riera, una obra que no ha estat recollida en aquesta *Poesia completa*, sense que se'n expliqui per què ni a la introducció ni

a les extenses notes que acompanyen els poemes.

En tot cas, aquest volum de més de set-centes pàgines, amb les composicions en la versió original i les traduccions de Jaumà acarades, ens permet tenir una visió global de la poesia d'Eliot i apreciar-ne l'evolució. Així, la lectura de les seves primeres composicions poètiques ens permet constatar que Eliot era, sens dubte, un superdotat capaç de crear, amb només setze o disset anys, uns poemes d'una complexitat formal i conceptual extraordinària. La sensació que provoquen aquestes primeres creacions líriques és semblant a la que ens envaeix quan contemplem els quadres que va pintar Picasso a la mateixa edat. Igual que el pintor malagueny, el poeta de Saint-Louis ja havia assimilat tota la tradició que el precedia abans de complir els divuit anys i a partir d'aquest moment es va poder dedicar a innovar i a trencar esquemes. Si el 1907 Picasso, amb només vint-i-sis anys, ja es pot permetre la gosadia de pintar *Les senyoretes d'Avinyó*, Eliot escriu el 1911, però encara més jove (perquè es portaven set anys), «La cançó d'amor de J. Alfred Prufrock», que ja preludia totes les revolucions posteriors de la seva obra, igual que ho fa el famós quadre de Picasso.

Els paral·lelismes entre aquests dos grans genis no s'acaben aquí: els motius pictòrics que es van repetint al llarg de l'obra picassiana, amb totes les

formes possibles, tenen la seva correspondència en els versos o fragments que es retroben, amb variacions, en diferents poemes del corpus eliotià (així, per exemple, la quarta secció de *La terra erma* reproduceix l'última estrofa d'un poema anterior escrit en francès, «Dans le restaurant», convenientment adaptada a l'anglès); l'ús de les tècniques més diverses en el pintor té un reflex en la utilització de tota mena de recursos formals i fins i tot de llengües diferents de l'anglès en les composicions del poeta, que arriba a escriure poemes sencers en francès, tal com hem vist; les citacions i manlleus de la tradició, tan cars a Picasso, són també multipresents en l'obra d'Eliot, sovint sense ni tan sols consignar-ho, i van de la *Bíblia* i els clàssics grecs i llatins a Kipling o el seu estimat Jules Laforgue, passant pel Dant o Joan de la Creu; d'altra banda el recurs a la tradició, tant en l'un com en l'altre, no es limita al vessant culte i occidental, sinó que abasta tots els registres, tant populars com erudits, tant europeus com del llegat de l'Orient; i els poemes eròtics dedicats a la seva dona de l'últim Eliot fan pensar poderosament en la sèrie del pintor i la model del Picasso vell.

La traducció de Josep M. Jaumà segueix la línia de les seves traduccions de poesia anteriors, que vol dir bàsicament que anteposa el contingut semàntic dels versos a les seves característiques mètriques i formals, i només conserva aquestes últimes quan la

reproducció estricta del sentit de les paraules no li ho impedeix. És a dir: si entre les diverses opcions de traduir dos versos que rimen en l'original, n'hi ha alguna que permet mantenir la rima, Jaumà fa que els versos traduïts també rimin; però si per aconseguir-ho ha de forçar mínimament el sentit de les paraules, hi renuncia. I el mateix es pot dir dels altres aspectes formals.

Vegem-ho en un exemple, consistent en una estrofa de l'últim dels *Quatre quartets*:

There are flood and drouth
Over the eyes in the mouth,
Dead water and dead sand
Contending for the upper hand.
The parched eviscerate soil
Gapes at the vanity of toil,
Laughs without myrth.
This is the death of earth.

Com es pot veure, els versos rimen de dos en dos. Vegem ara què passa a la traducció catalana:

Hi ha sequeres i inundacions
sobre la boca, sobre els ulls,
aigua morta i sorra morta
lluïtant per qui serà més forta.
El terra sec i esbudellat
s'embadoca per la vanitat
de l'esforç, i riu sense joia.
Aquesta és la mort de la terra.

De les quatre rimes de l'original n'han quedat dues, les que eren pos-

sibles sense necessitat d'allunyar-se excessivament del sentit de les paraules. Això, és clar, fa que la traducció perdi brillantor, efectisme, força... En canvi, la reproducció fidel del sentit semàntic de les paraules, vers a vers (en l'exemple citat, només en un cas un vers de l'original s'estén per un vers i mig de la traducció), fa que l'opció de Jaumà sigui ideal per a qui tingui prou nocions d'anglès per poder llegir els poemes d'Eliot amb l'ajuda de la traducció. Per a qui es trobi en aquesta situació, l'esforç de desxifrar l'original

amb la guia de la versió catalana per poder-lo llegir després en tota l'esplendor de la composició elotiana es veurà recompensat amb escreix.

Sigui com sigui, només podem congratular-nos pel fet de disposar finalment en català de la poesia completa d'aquest gegant de la lírica del segle xx i felicitar tant el traductor com l'editor per l'audàcia de què han fet gala a l'hora de dur a bon terme aquesta empresa ingent.

RAMON FARRÉS